

TEATRUL ÎN TRE BOEMĂ ȘI RIGOARE

În lumina reflectoarelor orice întrebare complementară dispăre. Atunci nu mai există decît o singură lume în stare să ne captiveze (sau nu), să ne intereseze pînă la a ne uita propriu identitate sau numai pînă la satisfacerea unei vechi curiozități, provocată de diversitatea vieții. Abia cînd ne desprindem din cercul magic și ne îndreptăm spre casă în mintea noastră își fac loc întrebările... de viață: Oare cum trăiesc actorii? Viața lor e la fel de stresată ca a noastră? Își permite el o existență cu totul diferită?

Așadar, am pornit și am întregat (pe cine s-a întregat să ne lasă în cale):

Cum este percepută astăzi boema?

ION CARAMITRU: DE BOEMĂ ÎN FARSELE

- Boema e alcătuită din întâmplările vieții secrete, care ies din cînd în cînd, din întâmplare, la lumină fără nici un fel de pregătire. Boema pariziană s-a identificat cu modul de a exista al artiștilor de la sfîrșitul secolelor XVIII și XIX, cînd familia de artiști avea un anume tip de a vieții. În teatru există un regulament foarte strict, iar încălcarea lui nu duce la boemă, ci la conflict. Pentru că o întîrziere a unui spectacol sau venirea într-o stare nepotrivită (amețit de băutură), întîrzierea sau absența de la repetiții etc. nu sînt deloc aspecte de boemă, ci de cumpănită Indisciplină.

De boemă pot fi ne întâmplările hazoase dintr-un spectacol. Farsele, de pildă, sînt unele din întâmplările (premeditate, sau provocate - de trecerea unei pisici prin scenă, de exemplu) cele mai amuzante; cele mai tari ni se povestește că s-au făcut pe vremuri. Jules Cazaban era campionul farselor. Una, celebră, îl are ca erou pe actorul Adrian Georgescu, care a trebuit să intre într-o singură după-amiază într-un rol, pe vremea cînd doamna Bulandra era directoarea Teatrului Municipal. Se juca Răzvan și Vidra, piesă în versuri; Răzvan era jucat de Septimiu Sever. Actorul care interpreta rolul Vestitorului s-a îmbolnăvit. Doamna Bulandra, care a avut ambiția - în timpul directoratului ei - să nu suspende nici un spectacol, l-a chemat pe Adrian Georgescu, l-a dat... vestea (erau două pagini de text în versuri!) și l-a spus: "Nu mă interesează, te descurci!". Cei alți actori n-au știut nimic decît seara, la cabină. Ei ajunseseră deja cu spectacolul acesta la multe farse, era legată chiar de Vestitorul respectiv, care nu are nume propriu; într-o zi, la sugestia lui Cazaban, Septimiu Sever, care îl juca pe Răzvan, îl zise titularului de rol: "Mulțumesc, voînice,/Dar pe nume cum îți zice?". Sigur, asta nu era în piesă, fapt ce l-a zăpăcit pe celălalt. În seara cu pricina, Adrian, care știa povestea, s-a rugat de Cazaban și de Sever să-l lase în pace, pentru că și așa nu știe cum o să se descurce. Vorbise cu suflerul, mai învățase și el ceva, mă rog, s-a descurcat, cu chiu cu val a ajuns la capăt, learcă de transpirație. Dar bine-înțeles că nu l-au lertat, și Septimiu l-a zis: "Mulțumesc, voînice,/Dar pe nume cum îți zice?". La care el a răspuns foarte simplu: "Adrian Georgescu!". l-a îmbolnăvit de rîs, încît celălalt au fost nevoiți să lasă din scenă.

- Dar acum, cînd umorul, cu toate avatarurile lui, pare să ne fi uitat, se mai fac farse?

- Sigur, dar sînt greu sesizabile de către public. Se întîmplă să te trezești în mijlocul unei scene de dramă cu un gest anume, care semnifică și evocă o amintire comică, o poveste depănată în cabină, spre exemplu, înaintea spectacolului. Te umflă rîsul, nu mai știi cum să te redresezi. Cum e farsa pe care am moștenit-o din tată-n fiu - ni s-a făcut, o făceam la rîndu-ne... -, prostul banc pe care-l faci tînărului abia venit în teatru, naiv și timid, care stă în cabină cu maestrul și este complexat puțin, dar în același timp fericit. Maestrul întregă, îmbrăcîndu-și costumul: "Da' cînd ai terminat? La ce clasă? Cu ce rol? Și ce colegi ai mai avut?". Și ăia

răspunde mereu, cu două mii de amănunte. Apoi, o ultimă întregare: "Și cu ce notă ai absolvit?" "Cu zece" - vine răspunsul. "Serios?! la închele-mă la nasturii!"

ALEXA VISARION: BOEMA PRESUPUNE RELAXARE

- Eu n-am cunoștință despre așa ceva. Nu știu, ceea ce nu înseamnă că nu ar putea să existe...

Deocamdată trăim o perioadă de chin și de căutări, iar pentru boemă, dacă va veni, va trebui să mai așteptăm ceva timp...

Putem vorbi despre existența unei solidarități în privința apărării valorilor în lumea teatrului, și cred că de aici a venit tîrzierea acestei arte, în ultimii 50 de ani. Dar ca să vorbim despre boemă, este prea mult. Pînă acum lupta s-a purtat împotriva cenzurii, iar acum pericolul este cel al comercializării. Ca să putem fi atrași de o viață boemă trebuie să avem o anume stabilitate financiară, cea care permite... jocul. Tentația către boemă cred că există; nu însă și condițiile necesare. Pentru că, vedeți, obiectivul artiștilor, în acest caz, nu poate fi unul strict personal, ci apărarea unui climat care să le permită o viață... boemă. Or aceasta presupune un climat de relaxare pe care noi nu-l avem. Mai întîi să-l cîștigăm, apoi... să-l apărăm.

DIANA LUPESCU: O PERIOADĂ DE EXCITAȚIE AFECTIVĂ

- Eu nu am prins epoca aceasta, de boemă artistică. Poate, dacă stau să mă gîndesc bine, s-a întregat pe vremea repetițiilor la două spectacole. Unul a fost Păgubosii, montat la "Nottara", celălalt - un spectacol pentru Televiziune, realizat de Dan Necșulea în urmă cu niște ani buni - să fie zece?! -, cînd vreme de o lună, am stat la Bran, rupți complet de viața de zi cu zi care te marchează în sens negativ, te stresează. A fost o experiență excepțională, de neuitat! În timpul acestor repetiții s-a creat o atmosferă de intimitate, de leșire din timp; altminteri, în afara spectacolelor, artiștii nu prea se adună - doar dacă n-au familie. Eu văd boema ca pe o perioadă de excitație afectivă, în care leși din tine ca individ al societății și devii o individualitate a celui mic colectiv, creat parcă anume.

DINA COCEA: PE VREMURI ERAU OAMENI DEȘTEPȚI

- Cînd eram foarte tînără, eram tentată să ies noaptea de noaptea. Făceam șuete pînă la cinci dimineața, dar nu se pomenea, ca acum, să te îmbești; ne adunam artiști, gazetari, erau oameni deștepți cu care îți făcea plăcere să stai de vorbă. Nu erau nici scîlîmbălele de acum, nici muzica asta gata să-ți spargă timpanul; nu, erau distracții inteligente. Dar apoi, cînd am început să fiu foarte atentă cu meseria mea, nu mă mai culcam tîrziu, impunîndu-mi o anume disciplină pe care o consider absolut necesară în această profesie. Talentul e un dat de la natură, al aptitudinii pentru ceva anume, dar pentru a te desăvîrși trebuie să-ți impui această rigoare a vieții.

MIRCEA DIACONU: BOEMA COSTĂ

- Viața noastră este mai mult browniană decît boemă. Ceea ce poate să pară boemă este doar o doză de frivolitate, pentru că boema costă. Nu și-o poate per-

mite oricine. Pe cînd frivoltatea... este întotdeauna la îndemînă. Aș putea spune că "pe vremea mea" nu era chiar așa, chiar atîta. Poate că oamenii le-au pierdut pe cele sfînte...

De cînd mă ștlu, din prima clipă în care am pășit în această lume..., lumea mea, mi-am dorit să fug și, de fapt, în felul meu, am fugit tot timpul. Ce mă sperie cel mai tare și mă face să fug este falsitatea profesională și faptul că mediocritatea se vinde ambalată într-un sol de emfază (absolut stîngheritoare), într-o formă calpă (de nesuportat). Dacă aș putea arăta acești termeni, jucînd, cred că m-ați înțelege mai bine...

VICTOR ERNEST MAȘEK: UN ATENTAT LA INTELIGENȚA TRUPULUI

- Viața boemă trăiește sub Imperiul aleatorului și al imediatului; este o viață dezordonată, nedisciplinată, neconstruită, care curge la voia întîmplării, fără problema zilei de mîine. Nu numai artiștii sînt boemi, uneori și politicienii sînt boemi - sau, mai bine zis, sînt bețivi fără să fie boemi. Oricît ar părea de cludat, cad cu precădere în mrejele unui asemenea mod de viață mai ales persoanele care ar trebui să-și clădească viața sistematic. O carieră artistică este legată în primul rînd de personalitate, talentul e doar punctul de plecare, este motivul pentru care pornești la drum; un talent neconvertit în profesionalitate nu are durată. O carieră artistică se construiește și presupune premeditare, înseamnă disciplină și a ști încotro te îndrepti. Or, din păcate, o viață boemă este asemenea unei corăbii cu pinze care plutește în derivă pe un ocean de alcool; plutește spre nicăieri, fără să știe exact unde vrea să ajungă sau, chiar dacă știe, nu ajunge la nici un țarm, e la cheremul celei mai mici furtuni. Ca să ajungă în portul ei, această corabie trebuie să-și ia o busolă, să-și ridice pinzele și să stea... trează.

Sigur că au fost și personalități pentru care toxinele create de alcool au fost benefice, momentan, așa cum pentru bolnavii de fiziole toxinele din corp creează o stare de surescitare. Dar starea aceasta de excitare și, să zicem, de creativitate, este de scurtă durată. Pentru că pericolul cel mai mare al acestei vieți este caracterul ei dezordonat, care - cel mai adesea - duce la ratare, prin neîncercarea ritmică a bateriilor. Bateriile native se reîncarcă prin profesionalitate, prin muncă, prin antrenament. Expresivitatea unui corp agil, inteligent nu se conservă cu nopți pierdute. Este cu totul dezarmant să constai că actrițe foarte frumoase, foarte expresive ajung - în nu mai mult de zece ani - de nerecunoscut, jignindu-ne privirile cu un corp inexpressiv, incapabil să convertească ideile în forme palpabile. În Occident, unde actorul nu este angajat pe viață - era să zic și pe băutură - menținerea în formă este vitală. La noi, cîți își conservă această inteligență a trupului și a mișcărilor, cîți își conservă glasul prin vocalize? Deci, pericolele uriașe ale boemiei sînt alcoolul și nopțile nedormite! După șase, șapte, zece ani de boemă apar fețele buhălte, inexpressive, substituindu-se irevocabil chipurilor care au fost lumina unor scene. Ochiul injectat de alcool și creierul aplatizat de valurile de băutură, nopțile pierdute, toate-toate se înscriu pe chip, estompînd capacitatea de expresie inițială. Nu vreau să introduc eu prohibiția, mai ales în lumea artistică; ar fi absurd! Numai că este timp de trăit și timp de bețivit.

- Dar cine poate să le separe cu strictețe? Este suficient reglajul interior?

- Vedeți, boema apare, pentru cel din afara acestei lumi, drept acea minunată stare de poveste, "noaptea vesel, ziua trist", o viață ușoară, de poezie, de glorie, cu nopți petrecute în cluburi, în localurile celebre - o mare

atracție. Dar ea este astfel numai pentru cel din afară, care nu înțelege (deși uneori se închipuie prietenii artiștilor) că, atrăgîndu-i spre o asemenea viață, le face cel mai mare rău. Nenorocirea este că mulți, foarte mulți dintre artiștii de mare talent se pierd pe drum. O carieră nu este o stare, ci un drum spre! Dar, din nefericire, așa cum cafeneaua literară era sediul poezilor la Paris, cîrciuma, la noi, a devenit locul artiștilor.

- Nici ideea "Cafe-ului Nottara" nu a pus ceva, altceva în loc?

- Nu! Fiînd un local public, nu poți să închizi ușa; și vin toate scursorile bulevardului - atmosfera este cu totul promiscuă. Sigur că, într-un colț, ai să vezi mai mereu înghesuți cîțiva actori care beau o vodcă și mai stau de vorbă, dar în condiții impropril. Nu poate fi vorba de o atmosferă plăcută, de club. Și mie mi-ar plăcea să găsesc un loc unde, în fața unui pahar de cîniac (deși nu sînt deloc băutor), să pot sta de vorbă cu cineva despre un text, despre un spectacol. Nu găsesc nicăieri o "Capșă" unde să vreau să intru. Și asta ține de redarea condiției materiale a boemiei. Pentru că nu ajunge numai să fii sărac, dar cu sufletul plin; mai trebuie să găsești și cîrciuma sau cafeneaua aceea civilizată, cu prețuri rezonabile, cu o cafea lefină etc. Cert este că nu mai poți găsi nicăieri climatul acelor cafenele bucureștene... Sigur că erau legate de alt tip de viață, de relații diferite: lumea nu era atît de angosată, atît de împărțită în tabere, grupuri și grupulețe, atît de suspicioasă!

ȘTEFAN BĂNICĂ jr.: PE PETER O'TOOLE ÎL PĂZESC OAMENII GUVERNULUI

- "Dincolo" oamenii știu să-și respecte valorile. Nu-i un secret pentru nimeni că Peter O'Toole bea. Nu sînt de acord cu lumea care îl birfește pe acest motiv; pentru că pe mine nu mă interesează viața lui particulară, "boema", dacă vreți, din spatele ecranului. Mă interesează numai ce face pe scenă, în film, în meseria lui. Dacă este mare, îl tratez ca atare! El bine, el nu este lăsat să cadă pe stradă sau pe sub mese; nu mai în minte exact unde am citit, deci nu știu precis dacă erau chiar de la guvern, dar are oameni care sînt plătiți pentru ca el să nu apară în asemenea ipostază: în momentul în care depășește măsura este luat și dus unde nimeni nu-l vede. Pentru că Peter O'Toole este o mare valoare și trebuie să apară numai în această lumină. E alt mod de a gîndi! E altceva! Noi în primul rînd trebuie să ne schimbăm modul de a gîndi și apoi modul de a trăi, ceea ce... va veni de la sine!

Anchetă realizată de
OLIVIA ȘIREANU CHIRVASIU

P.S. Dacă n-am reușit, împreună sau separat, să formulăm o definiție prea clară a termenului, și nici să înfățișăm aici "scene" sau tablouri dintr-o (și despre o) asemenea viață, nu este numai pentru că ne lipsește un Henri Murger al lumii teatrale românești, urmat îndeaproape de un Puccini... Dar s-ar putea ca însuși Izvorul de inspirație să nu conțină apa pe care o căutăm. Sau, pur și simplu, sîntem prea aproape. Paul de Saint-Victor scria în necrologul lui Murger: "...timpul trecînd, tonurile crude se indulcesc, tentele întunecate se luminează. Pe măsură ce s-a despărțit de boemă i-a sesizat poezia. Atunci tenebrele prind viață, asperitățile se tocesc, nu ne mai întîmplă un colț de lume împovărat de foame și de boală, ci o Arcadie lipsită de griji".

Fără să ne mai propunem să vorbim despre boema din teatrul nostru, într-o zi ne vom trezi, poate, vorbind despre o anume Arcadie...